

Pautes per a elaborar el Treball Final de Grau al Grau de Mestre i Mestre d'Educació Primària

Arecia Aguirre García-Carpintero

Ana Domènech Vidal

Lidón Moliner Miravet

Alberto Cabedo Mas

Gil Lorenzo Valentín

Diego Moliner Urdiales

Lidón Monferrer Sales

Col·lecció «Sapientia», núm. 146

PAUTES PER A ELABORAR EL TREBALL FINAL DE GRAU AL GRAU DE MESTRE I MESTRA D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

Arecia Aguirre García-Carpintero

Ana Domènech Vidal

Lidón Moliner Miravet

Alberto Cabedo Mas

Gil Lorenzo Valentín

Diego Moliner Urdiales

Lidón Monferrer Sales

GRAU DE MESTRE I MESTRA D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

■ Codi assignatura: MP1040- Treball Fi de Grau

Edita: Publicacions de la Universitat Jaume I. Servei de Comunicació i Publicacions
Campus del Riu Sec. Edifici Rectorat i Serveis Centrals. 12071 Castelló de la Plana
<http://www.tenda.uji.es> e-mail: publicacions@uji.es

Col·lecció Sapientia 146
www.sapientia.uji.es
Primera edició, 2018

ISBN: 978-84-17429-43-0
DOI: <http://dx.doi.org/10.6035/Sapientia146>

Publicacions de la Universitat Jaume I és una editorial membre de l'UNE, cosa que en garanteix la difusió de les obres en els àmbits nacional i internacional.
www.une.es

Reconeixement-CompartirIgual
CC BY-SA

Aquest text està subjecte a una llicència Reconeixement-CompartirIgual de Creative Commons, que permet copiar, distribuir i comunicar públicament l'obra sempre que s'especifique l'autoria i el nom de la publicació fins i tot amb objectius comercials i també permet crear obres derivades, sempre que siguin distribuïdes amb aquesta mateixa llicència.
<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>

Aquest llibre, de contingut científic, ha estat avaluat per persones expertes externes a la Universitat Jaume I, mitjançant el mètode denominat revisió per iguals, doble cec.

ÍNDEX

1. Conceptualització

- 1.1. La Universitat i els estudis de mestre i mestra a Espanya i a l'UJI
- 1.2. El Treball Final de Grau

2. Modalitats de TFG

- 2.1. Teòrics
- 2.2. Experimentals
- 2.3. Professionalitzador

3. Planificació del treball

- 3.1. Informació inicial
- 3.2. Primers contactes
- 3.3. Planificació

4. Proposta del tema i estructura provisional

- 4.1. Proposta del tema
- 4.2. Estructura provisional

5. Recerca documental

- 5.1. On buscar?
- 5.2. Com buscar?

6. Disseny metodològic

7. Aspectes formals i normatius

8. Preparació per a la defensa

- 8.1. Comunicació verbal (oral)
- 8.2. Comunicació no verbal

9. Difusió del treball

Referències

Annexos

1. Conceptualització

La universitat sorgeix amb l'objectiu de transmetre els sabers tradicionals, de formar professionals, de crear idees i de modelar una formació humana integral.

1.1. La Universitat i els estudis de mestre i mestra a Espanya i a l'UJI

El model actual de la universitat espanyola deriva de les directrius emanades de la Llei Orgànica de Reforma Universitària 11/1983, on es defineix la universitat com «un servei públic al que correspon l'educació superior, que es realitza mitjançant la docència, l'estudi i la recerca», i de la Llei Orgànica d'Universitats 6/2001. A aquesta es destaquen 4 funcions:

- La creació, desenvolupament, transmissió i crítica de la ciència, de la tècnica i de la cultura.
- La preparació per a l'exercici d'activitats professionals que exigisquen l'aplicació de coneixements i mètodes científics, i la creació artística.
- La difusió, la valoració i la transferència de coneixements al servei de la cultura, de la qualitat de vida, i del desenvolupament econòmic.
- La difusió del coneixement i la cultura a través de l'extensió universitària i la formació al llarg de tota la vida.

No es pot entendre la universitat espanyola actual sense tenir en compte el procés de convergència que ha experimentat per a la seua integració en l'Espai Europeu d'Educació Superior. La idea de construir un espai educatiu comú per a tota Europa comença a gestar-se amb la redacció de 1988 de la Carta Magna de la Universitat Europea realitzada a Bolonya. Aquest document recollia les bones intencions i propostes que pretenien engegar una reforma progressiva del sistema i que van ser subscrietes en el seu moment pels màxims responsables d'educació de 29 estats europeus.

La construcció de l'Espai Europeu d'Educació Superior s'inicia amb la Declaració de la Sorbona (maig de 1998), consolidant-se posteriorment amb la Declaració de Bolonya (juny de 1999), i amb els successius Comunicats i Declaracions. A Espanya, és la Llei Orgànica 6/2001, de 21 de desembre, d'Universitats, l'instrument legislatiu que el nostre estat va dissenyar per a guiar a la universitat cap a aquest nou espai de convergència.

Amb l'entrada en vigor de la Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació i l'adaptació de la universitat espanyola a l'Espai Europeu d'Educació Superior, les diferents diplomatures de mestre van adoptar el rang de les antigues llicenciatures i van ser substituïdes per 2 graus de 4 cursos de durada denominats:

- Grau en Mestre i Mestra d'Educació Infantil.
- Grau en Mestre i Mestra d'Educació Primària.

Respecte als estudis de Mestre i Mestra d'Educació Primària, l'objectiu d'aquest és formar a persones que han d'atendre la formació acadèmica dels xiquets i xiquetes d'edats compreses entre els 6 i els 12 anys.

Donada l'actual descentralització en matèria d'educació al nostre país, les diferents comunitats autònomes amb competències en educació i les seues respectives universitats han establert la seua pròpia normativa reguladora i els diferents plans d'estudis dels ensenyaments de grau sobre la base de les directrius estatals.

En aquest sentit la Universitat Jaume I (UJI) dins de la Facultat de Ciències Humanes i Socials s'encarrega del desenvolupament dels processos acadèmics, administratius i de gestió universitària que requereixen els estudis de mestre/a.

La integració de l'UJI en l'Espai Europeu d'Educació Superior ha produït l'extinció progressiva de les antigues especialitats de la diplomatura de mestre i mestra (educació física, educació infantil, educació musical i educació primària) de la formació inicial que dataven de l'any 1992, donant lloc als graus en Mestre/a d'Educació Infantil i d'Educació Primària des del curs 2010/2011.

Des que va començar el disseny dels plans d'estudi d'aquests graus i la seua posterior verificació,¹ l'UJI va optar per un model generalista de Grau en Mestre i Mestra a d'Educació Infantil i Grau en Mestre i Mestra d'Educació Primària, estructurats tots dos estudis en quatre cursos acadèmics que inclouen la realització de dos períodes de pràctiques en centres escolars. Posteriorment es van incorporar dues mencions: una en Educació Física i una altra en Música.

1.2. El Treball Final de Grau

Per a l'obtenció del Grau en Mestre i Mestra d'Educació Primària, l'alumnat ha de superar un total de 240 crèdits ECTS,² entre els quals s'inclouen les assignatures de Pràcticum I (18 crèdits ECTS), Pràcticum II (26 crèdits ECTS) i Treball de Final de Grau (6 crèdits ECTS).

Aquest TFG s'emmarca dins de les directrius establertes pel Reial decret 1393/2007, de 29 d'octubre, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments universitaris oficials, modificat per el Reial decret 861/2010, del 2 de juliol.

L'elaboració i defensa d'un TFG resulta un requisit indispensable per a obtenir qualsevol títol de Grau dins de l'Espai Europeu d'Educació Superior. Si bé

1. Obtindre una avaluació positiva per part de l'ANECA (Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación) del plan d'estudis presentat.

2. S'anomena crèdit ECTS al mecanisme configurat al Espai Europeu d'Ensenyament Superior per mesurar el treball de l'alumnat. Un crèdit ECTS equival a 25-30 hores de treball.

la seua càrrega docent pot oscil·lar entre 6 i 30 crèdits ECTS, aquest ha de realitzar-se en la fase final del recorregut de l'alumnat pel pla d'estudis i ha de permetre avaluar el nivell d'adquisició de les diferent competències (coneixements i habilitats) que ha adquirit l'alumnat al llarg del seu pla d'estudis (González, León i Peñalba 2014).

Tenint en compte aquest marc general de partida, cadascuna de les universitats espanyoles ha acabat generant el que es coneix com a *normativa del TFG*. Aquesta és una normativa pròpia de la universitat que regula no sols l'elaboració del TFG sinó també la tutela, la presentació i la defensa d'aquest treball, convertint-se en un document indispensable per a la comunitat universitària.

La normativa pròpia que regula el TFG a la Universitat Jaume I va ser aprovada en el Consell de Govern número 26, el 26 de juliol de 2012, i modificada posteriorment l'11 de desembre de 2012 (CG nº30) i el 15 de desembre de 2014 (CG nº54). Actualment es troba publicada en la web de l'UJI en la següent adreça: <http://ujiapps.uji.es/estudis/ees/titols/normativa/docs/tfg.pdf>

2. Modalitats de TFG

A partir de la normativa del grau actual, l'alumnat pot realitzar qualsevol d'aquestes modalitats de TFG.

2.1. Teòrics

Aquest tipus de treball implica fer una revisió teòrica basant-se en la literatura científica existent sobre el tema d'interès. La finalitat última d'aquest tipus de treball és desenvolupar una anàlisi teòrica sobre el tema escollit i incorporar una part original per a descriure de forma integrada l'estat de la qüestió.

L'alumnat que es decidisca per aquesta modalitat, a més del treball de revisió, ha de portar a terme tasques de contrast d'informació teòrica i reflexionar sobre els elements fonamentals del tema per tal d'extraure una sèrie de conclusions que ajuden a guiar i dirigir possibles futures línies de recerca i/o la mateixa pràctica professional.

Alguns exemples de TFG de la modalitat teòrica són: portfolis, reflexió teòrica sobre un tema, revisió bibliogràfica i revisió històrica, entre d'altres. Als exemples hem respectat l'idioma del treball per a escriure el títol i el resum.

Exemples de treballs teòrics

Títol: *Ansiedad y actitud hacia las Matemáticas. Revisión bibliográfica en Educación Primaria*

Enllaç: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/171087>

Resum: En el presente trabajo se llevó a cabo una revisión bibliográfica de estudios en Educación Primaria que abordan la actitud y la ansiedad hacia las Matemáticas. Durante los niveles de Primaria empiezan a aparecer las actitudes negativas hacia esta asignatura, las cuales provocan que con el paso de los años y el aumento del nivel educativo se vayan creando actitudes de rechazo, indiferencia, frustración... Estas malas actitudes afectan a los resultados académicos y al aprendizaje de los alumnos de forma negativa y en algunas ocasiones concluye en ansiedad hacia las Matemáticas. Se realizó una búsqueda en la base de datos de Google Scholar y en la web de recursos escolares ERIC, mediante las palabras clave «ansiedad hacia las Matemáticas», «actitudes frente a las Matemáticas» y «dificultades frente a las Matemáticas».

Además, la búsqueda se limitó a estudios realizados en lengua española lo que restringió en gran medida los resultados. Una vez analizados los resultados obtenidos, se ha llegado a la conclusión que cada vez hay más alumnos en edad primaria con actitudes negativas frente a las Matemáticas y éstas van aumentando y agravándose a medida que se va aumentando el nivel y la dificultad, hasta el punto de desarrollar ansiedad matemática.

Títol: *Organización escolar y rendimiento*

Enllaç: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/133516>

Resum: Tomando como punto de partida la organización escolar como forma de mejorar los resultados académicos, se ha llevado a cabo una comparativa a lo largo de la historia reciente de la escolaridad, acerca de cómo un buen funcionamiento y una buena sincronización de todas las partes y procesos implicados en la organización escolar, va acompañado de un aumento en el rendimiento del alumnado. Desde los métodos iniciales consistentes en la repetición constante hasta lograr la interiorización de los contenidos, pasando por la memorización sin comprensión con el único fin de aprobar un examen, se ha llegado a la época actual, en la cual se le otorga una importancia fundamental al hecho de que aquello que se enseña en las aulas debe tener un alto componente de significación para el alumno/a, como la mejor forma de que este contenido pase a formar parte del bagaje cultural del mismo, y, además, lo adquiera de forma permanente. La evolución en el modo de transmitir los contenidos y en la forma de trabajar en el aula, utilizando todas las posibilidades a nuestro alcance y un gran número de materiales de diversa índole, ofrece, como consecuencia, un aumento en la cantidad y calidad de los contenidos asimilados. Pero la observación de todo este camino, lleva a pensar que no todo está inventado en el campo de la organización escolar, y, por tanto, se debe seguir trabajando para mejorar y encontrar aquellos métodos organizativos y aquellos procesos que lleven a la mejora del rendimiento en las aulas.

2.2. Experimentals

Fer un treball experimental suposa aplicar el mètode científic per tal de donar resposta al plantejament d'un problema d'estudi amb els seus qüestionaments i/o hipòtesis. L'alumnat que vol aprofundir en un treball final de grau experimental, ha de centrar un tema relacionat amb l'educació a Primària del qual vulga indagar.

De manera experimental, aprofundirà en aquest amb l'estil, metodologia i registre propis dels treballs científics dins de la branca de les humanitats i les ciències socials.

Alguns exemples poden ser fer un diagnòstic d'una situació, implementar una metodologia de treball, portar a terme una espiral d'investigació-acció, fer un estudi per provar l'efectivitat d'una intervenció amb situacions pretest i posttest, fer el seguiment d'un cas, etc.

Tots aquests treballs poden desenvolupar-se als departaments universitaris, grups d'investigació, laboratoris, centres d'investigació, centre d'estada de pràctiques externes, etc. Als exemples hem respectat l'idioma del treball per a escriure el títol i el resum.

Exemples de treballs experimentals

Títol: *Perquè junts aprenem millor: influència de la tutoria entre iguals en la competència lectora*

Enllaç: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/172489>

Resum: En aquest treball indaguem sobre els efectes de la tutoria entre iguals, un mètode de l'aprenentatge cooperatiu. Per a portar-lo a terme hem realitzat un estudi en el que es pretén comprovar l'efecte d'aquesta tècnica sobre la variable competència lectora, més concretament, sobre la velocitat i la comprensió lectora. L'objectiu d'aquest treball és determinar l'existència de millores en la velocitat i comprensió lectora després de la posta en marxa de la tècnica. Amb la finalitat de donar resposta a l'objectiu a aconseguir, hem dissenyat una proposta didàctica basat en el programa Llegim en Parella, del GRAI (Grup de Recerca sobre l'Aprenentatge entre Iguals) de la Universitat Autònoma de Barcelona. Aquest estudi s'ha dut a terme al CEIP Rosario Pérez de la Vall d'Uixó i han participat els 25 alumnes de 3r B. Després d'analitzar les dades obtingudes en un pre-test i post-test de velocitat i comprensió lectora, s'observen millores en la velocitat i comprensió lectora de l'alumnat que ha participat, tant dels tutors com dels tutorats.

Títol: *La tutoria entre iguales: un método educativo para mejorar la competencia lingüística*

Enllaç: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/162450>

Resum: La lectura y la escritura son dos elementos educativos muy importantes dentro del ámbito escolar y por ello, en este proyecto de investigación se propone trabajar con los estudiantes para cambiar los hábitos de estas dos destrezas haciendo uso de la tutoría entre iguales, un método del aprendizaje cooperativo.

Con ello, se pretende mejorar las relaciones sociales, los aspectos cívicos dentro del aula y la competencia lingüística del área de Lengua Castellana y Literatura por medio de actividades escritas, orales y manipulativas adaptadas del programa Llegim en parella (Leemos en pareja). Los datos obtenidos muestran una diferencia significativa desde antes de trabajar la tutoría entre iguales hasta después del estudio, encontrando mejoras en los estudiantes como en las relaciones entre compañeros/as.

2.3. Professionalitzador

El TFG professionalitzador pretén que l'alumnat centre la seva atenció en realitzar un producte el resultat del qual haja estat la interacció amb la comunitat educativa (famílies, docents, agents socials, etc). En aquest cas, l'alumnat ha de documentar-se degudament per tal de crear, elaborar i/o desenvolupar un material o acció concreta dintre de la seua acció professional.

Com a resultat d'aquest tipus de TFG l'alumnat pot elaborar: la creació d'un material didàctic, la implementació, avaluació i millora d'una unitat didàctica i desenvolupar

projectes d'innovació educativa, entre d'altres. Als exemples hem respectat l'idioma del treball per a escriure el títol i el resum.

Títol: *La multiplicación en 3º de Educación Primaria, una aproximación desde la creatividad*

Enllaç: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/139109>

¿Nos hemos parado alguna vez a pensar qué puede significar para los niños y las niñas entrar en el mundo fascinante de la multiplicación? ¿Nos hemos preguntado si son capaces de percibir la naturaleza compleja de esta operación, y a partir de ello utilizarla para crear significados amplios y llegar a la comprensión del sentido que tiene? (Mariona Monterde, 2001) Tradicionalmente la multiplicación se ha trabajado mediante el aprendizaje memorístico de las tablas y su posterior recital. Sin embargo, con la aplicación de este trabajo, se pretende demostrar, que hay otras metodologías que pueden suscitar en el alumnado un mayor interés y una mejor consolidación de los conocimientos a adquirir. Con el trabajo se asume que el alumnado aprende por descubrimiento, cuando descubre por sí mismo, motivado por el interés que supone explorar lo desconocido, sin necesidad, en este caso, de memorizar las tablas de multiplicar hasta aprenderlas. El trabajo presentado a continuación se fundamenta en la mejora de los contenidos relacionados con la multiplicación en un aula de matemáticas de 3º de primaria. La puesta en práctica se hizo en el colegio Vicente Blasco Ibáñez durante el periodo de prácticas. El objetivo planteado por el proyecto fue que los alumnos de 3º de primaria comprendieran el proceso de la multiplicación, las tablas de multiplicar, promover otras formas de trabajo diferentes a las tradicionales y fomentar las actividades cooperativas. Para llegar al objetivo se plantearon actividades que en principio no tenían una evaluación tradicional, si no que se evaluaba mediante la observación del trabajo en el aula. Para ver si los objetivos se cumplían, se utilizaron los cartones. Los cartones son las tablas utilizadas en el «bingo de la multiplicación». En ella aparecían algunos, nueve por tabla, de los productos resultantes de las multiplicaciones de las tablas del 1 al 10. En el cartón, el alumnado, ponían el nombre y de esta forma, al acabar el bingo, podía observar quienes habían realizado bien las operaciones que habían ido apareciendo. Las reacciones a los cuentos las comprobaba mediante la hoja que poseía cada alumno o alumna. A través de esta hoja veía quiénes estaban comprendiendo la lectura, quiénes descubrían que estábamos ante una serie multiplicativa; quiénes descubrían que el número iba siendo mucho mayor cada vez y no se podría acabar dibujando. La idea de plantear este trabajo surgió al tener la experiencia de observar la facilidad con la que el alumnado olvida los conocimientos, sobre todos aquellos que no les generan una motivación por el aprendizaje, con relativa rapidez. Para afirmar esto me baso en los dos años que estuve en la misma aula, ya que el Prácticum I y el Prácticum II los realicé con el mismo estudiantado. El primer año estaban en 2º y ya empezaron con las multiplicaciones y pensaba que ya las habían consolidado, pero al llegar al segundo año, cuando ya estaban en 3º, solo unos pocos las recordaban.

Exemples de treballs professionalitzadors

Títol: *Música y discapacidad*

Enllaç: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/169257>

Resum: La humanidad tiene prisa por alcanzar, por lograr nuevos retos, nuevos avances tecnológicos. Pensamos que cuanto más lejos lleguemos, mejor viviremos. Pero, ¿qué queremos lograr? ¿Quizás la felicidad? Las mejores posesiones del ser humano no provienen de lo material, sino de lo espiritual y la música nos abre un mundo infinito de sensaciones, emociones. Desgraciadamente, no todo el mundo puede beneficiarse por igual de los placeres de la música, de la felicidad asociada al sentir de unas notas, al vibrar de unos sonidos que se apoderan de nuestro ser y nos transportan a mundos nuevos. Mi propósito es ayudar a despertar el interés por la música, especialmente para un colectivo que solemos olvidar: el de las personas con discapacidad. Hay que lograr que sea la música que se adapte a ellas y no a la inversa. En mi trabajo de Final de Grado quiero mostrar que existen metodologías, estrategias de aprendizaje, una serie de recursos, nuevas propuestas de materiales, instrumentos adaptados, que pueden ayudar a favorecer a las personas con discapacidad en su Educación Musical.

Per finalitzar aquest apartat volem aportar algunes qüestions clau a l'hora de fer una de les tres possibilitats d'aquests treballs.

Què implica fer un tipus de treball o un altre?		
Teòric	Experimental	Professionalitzador
<ul style="list-style-type: none"> • L'accés als materials pot suposar un nou repte. • Existeix una falta de formació per a fer una revisió sistemàtica. Per això l'alumnat haurà de tindre un bon suport del seu tutor/a per a fer-la. • Pràcticament totes les lectures han de ser en anglés. 	<ul style="list-style-type: none"> • Existeix una falta de formació en continguts d'investigació. Per això l'alumnat haurà de tindre un bon recolzament del seu tutor/a per a fer-la. • Fer investigació suposa tindre tots els permisos corresponents. Per exemple, Conselleria d'Educació només dona aquests permisos si hi ha un projecte d'investigació al darrere. • Moltes vegades és difícil aconseguir una mostra significativa i/o rellevant per a la investigació. • Comporta unes implicacions ètiques i/o deontològiques que cal tenir en compte. • Aquest treball no hauria d'interferir en les tasques de l'assignatura de Pràcticum. 	<ul style="list-style-type: none"> • No sempre és possible portar a terme la pràctica i això pot debilitar l'avaluació. • És necessari tindre permisos d'imatge, entre d'altres coses.
<ul style="list-style-type: none"> • S'ha de generar un producte final (ex: programació, materials didàctics, dades d'investigació) que permeti millorar els processos d'ensenyament-aprenentatge a primària. 		

3. Planificació del treball

Per a una correcta elaboració del treball l'alumnat ha de passar per diferents fases que poden variar en funció del tutor/a que acompanye aquest treball. A continuació presentem una proposta de planificació amb les diferents fases que considerem oportunes.

1. Informació inicial
2. Primers contactes
3. Planificació
4. Proposta del tema i estructura provisional
5. Recerca documental
6. Disseny metodològic, treball de camp i implementació del projecte
7. Revisió del treball: aspectes formals i normatius
8. Presentació
9. Defensa oral

En aquest punt es farà un repàs dels tres primers punts. La resta es desenvoluparan de forma extensa en els diferents apartats d'aquest document.

3.1. Informació inicial

En primer lloc cal saber tota l'informació que aporta la Comissió de Coordinació de TFG de la titulació. A principi de curs s'obrirà una plataforma, com l'Aula Virtual, on es poden trobar els documents oficials de l'assignatura. No s'ha d'oblidar que llegir el document sencer és un important punt de partida, així com escriure totes les preguntes que se'ns plantegen per quan es faça la reunió informativa amb tot l'alumnat. En aquesta reunió es posaran en comú les dades més rellevants i com fer l'elecció de la proposta i del tutor/a, que serà un professor/a amb docència a la titulació.

Una vegada feta la reunió i quan aparega a l'Aula Virtual de l'assignatura el llistat de les propostes temàtiques és important posar-se en contacte amb el professor o professora que tinga propostes que siguen d'interés per l'alumnat. Es pot confeccionar un llistat de les que més us agraden per tindre-les en compte quan arribe l'hora de triar (i ja sabeu que

habitualment és en funció de la nota d'expedient).

3.2. Primers contactes

Fetes les reunions i seleccionada la proposta de treball l'estudiant ha de contactar amb la persona que tutoritzarà aquest treball i posteriorment el professorat informarà de la data per a la primera reunió. És molt important que l'alumnat no es demore en aquesta tasca per tal d'organitzar el TFG amb temps.

Una bona preparació d'aquesta primera reunió és un punt que es valora positivament per part del professorat. Algunes qüestions que ajuden a l'efectivitat i organització de la reunió poden ser: què es pensa que és el TFG?, què se sap sobre aquest treball?, per què s'ha triat aquest tema?, quines motivacions es tenen d'aquest tema?, quines expectatives es tenen sobre el TFG?, què es vol fer en ell?, quan es vol començar?, quan es vol finalitzar?

3.3. Planificació

El TFG comporta mesos de treball però, si no es planifiquen correctament, poden interferir amb processos d'altres assignatures o també generar un mal resultat en el mateix treball. Per aquest motiu és molt important la planificació.

El calendari oficial de TFG estableix com a primera convocatòria la de principi del mes de juny. Aquesta data serà l'establida per a planificar el treball. S'ha de ser conscient que el TFG comporta uns sis mesos de feina. A continuació es presenta una proposta de planificació que sempre ha d'anar concretada per la persona que tutele el treball. S'hauran de tindre en compte els diferents tipus de treballs (professionalitzador, teòric o experimental) i fer un guió del treball provisional per a abastir una idea del que s'ha de fer en cada moment. Aquest esquema pot ajudar també a confeccionar el calendari d'entregues de cadascuna de les parts del treball.

Data	Tasca
Novembre	Elecció, contacte i planificació
Desembre	Disseny metodològic
Gener	Revisió bibliogràfica
Febrer	Treball de camp (modalitat experimental) Implementació del projecte (modalitat professionalitzadora)
Març	Treball de camp (modalitat experimental) Implementació del projecte - (modalitat professionalitzadora)
Abril	Anàlisi dels resultats, conclusions i discussions

Data	Tasca
Maig	Proposta de millora i revisions bibliogràfiques, de format i també amb el tutor o la tutora
Juny	Preparació de la presentació

A banda de la planificació mensual cal fer un horari de treball setmanal que pugui cobrir les necessitats i marqui els terminis que es disposen per a desenvolupar el TFG. Per tal de fer-ho cal pensar en les activitats «obligatòries» que es tenen en el dia, com hores de pràctiques a l'escola, classes a la universitat, treball fora de classes i treball extern, entre d'altres. A partir de tot això es pot confeccionar un horari realista i adaptat a cada cas.

4. Proposta del tema i estructura provisional

4.1. Proposta del tema

Una de les parts fonamentals del TFG és la concreció del tema en el què volem treballar. Per a poder començar a definir-lo, la primera consideració que haurem de ser conscients és que estem / davant un treball de durada, si més no, de tot el curs acadèmic. Per tant, resulta necessari que l'escollit per a treballar siga important per a vosaltres, que us hi sentiu còmodes i capaços de fer aportacions. A banda de valorar aquest interès personal, és bàsic que siga un contingut en el qual el tutor/a hi tinga competències i puga tutelar adequadament, i, com no, que resulte viable per tal de realitzar-lo en el context en el que es troba l'alumne. D'aquesta manera, per tal de començar a pensar en un tema per al TFG cal que es revise:

- ✓ Interès de l'alumnat
- ✓ Camp d'estudi del tutor/a
- ✓ Possibilitats del context

Una vegada aquestes consideracions s'han reflexionat, el següent pas serà l'elaboració de les paraules clau del TFG. L'alumnat haurà d'intentar definir mitjançant aquestes paraules clau els elements fonamentals del TFG que vol dur a terme. Aquestes paraules no han de ser les definitives, però sí ser un apropament al tema i serviran per a fer un esborrany del que més endavant es definirà com 'delimitació del tema'. A continuació podem veure alguns exemples de paraules clau de TFG:

	Exemple 1	Exemple 2	Exemple 3
Modalitat TFG	TFG experimental	TFG professionalitzador	TFG teòric
Exemple	Aprenentatge cooperatiu, Investigació-acció, cohesió grupal	Programació didàctica, educació primària, intel·ligència emocional	Adquisició de la lectura i la escriptura, models, evolució

4.2. Estructura provisional

En primer lloc cal dir que s'ha de partir d'una estructura provisional, que servirà de base per a començar a elaborar el TFG i que es modificarà a mesura que s'avança en la seua construcció. També cal tindre en compte que aquesta estructura dependrà també del tipus de modalitat de treball escollida. A continuació s'exposa una possible estructura per a cadascuna d'aquestes modalitats.³

Estructura TFG teòric	Estructura TFG experimental	Estructura TFG professionalitzador
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Introducció (problema abordat, conceptes, objectius i plantejament del procediment) ✓ Marc teòric ✓ Objectius ✓ Mètode/metodologia (estratègia teòrica de cerca bibliogràfica, d'escriptors,...) ✓ Anàlisi (crític) ✓ Resultats ✓ Discussió i/o propostes de millora ✓ Referències bibliogràfiques 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Introducció (problema abordat, conceptes, finalitat de l'estudi) ✓ Marc teòric (revisió teòrica de l'estat de la qüestió i tot allò esmentat per altres autors o autores en relació al tema d'estudi. Anar d'allò més general a allò més concret) ✓ Objectius ✓ Mètode/ metodologia (enfocament de l'estudi, objectius, mostreig, tècniques i instruments de recerca i anàlisi de dades) ✓ Resultats ✓ Discussió ✓ Referències bibliogràfiques 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Introducció (resum i aproximació al lector sobre allò que trobarà al projecte. És necessària una contextualització) ✓ Marc teòric (revisió bibliogràfica) ✓ Objectius ✓ Descripció del projecte(principis metodològics, les fases, les activitats, els recursos, etc.) ✓ Avaluació dels processos educatius i dels resultats ✓ Conclusions (a partir dels resultats recollits i discussió teòrica sobre aquests resultats) ✓ Bibliografia

3. A l'annex 1 es pot llegir més sobre els requisits mínims de cadascuna de les parts estructurals.

5. Recerca documental

Els tres tipus de TFG possibles tenen en comú que cal fer una recerca d'informació i lectures sobre el tema. Aquesta part s'anomena revisió bibliogràfica i és on es fa la recerca en la literatura, es revisen altres estudis i experiències prèvies i es coneix que s'ha escrit fins el moment sobre el tema seleccionat. Aquesta revisió implica des de fonts clàssiques, per a situar l'origen de la temàtica, fins a fonts recents que situen l'estat de la qüestió actual.

Algunes preguntes que es poden utilitzar per a orientar aquesta tasca són:

- ✓ Què sabem del nostre tema?
- ✓ Què volem saber?
- ✓ Què han dit d'aquest o d'altres temes relacionats, d'altres autors i autores?
- ✓ Quins aspectes han estat analitzats?
- ✓ Quines discussions o polèmiques han suscitat?
- ✓ Quines experiències s'han portat a terme en relació al tema?
- ✓ Què és el més recent que s'ha estudiat i escrit sobre la nostra temàtica?

Les referències bibliogràfiques i les aportacions d'altres autors i autores són molt importants per a un bon TFG. Una de les ferramentes fonamentals per fer una bona revisió bibliogràfica són els recursos que es disposen a la universitat i que s'expliquen en els punts següents.

5.1. On buscar?

Com a estudiant d'una universitat, cal saber que l'usuari i contrasenya que es disposa no sols ens dona accés al correu electrònic i plataformes virtuals, sinó que ens obre la porta a un gran nombre de recursos electrònics, llibres, revistes científiques..., indispensables per a la revisió bibliogràfica de qualsevol treball acadèmic. Per aquest motiu és necessari identificar-se sempre com a usuari de la universitat abans d'iniciar qualsevol sessió de recerca bibliogràfica. Per a dur a terme aquesta revisió s'ha de recordar els diferents recursos que ofereix la universitat:

1. Catàleg de la biblioteca

El catàleg és una ferramenta que ajuda a localitzar documentació i material de la biblioteca d'una manera ràpida i senzilla. Emprant elements com l'autor, les pa-

raules clau, el títol, la matèria..., es pot dirigir la recerca i trobar tot tipus de fonts tant en format físic com electrònic (<https://cataleg.uji.es/>).

Els diferents tipus de fonts que es poden trobar mitjançant el catàleg de la biblioteca són:

- ✓ Llibres
- ✓ Recursos electrònics
- ✓ Revistes⁴
- ✓ Material audiovisual
- ✓ ...

2. Repositori UJI

El Repositori UJI és un arxiu digital que recull documentació en format electrònic provinent de treballs acadèmics, recursos docents, documents institucionals, d'investigació i publicacions de la comunitat universitària de la Universitat Jaume I. A més a més compta amb l'accés a diversos arxius digitals nacional i locals d'interès. Aquest recurs resulta molt profitós per tal d'aconseguir exemples de treballs acadèmics similars i obtindre una visió general sobre què s'ha estudiat en els darrers anys en el nostre context immediat.

3. Base de dades

El tercer recurs, i un dels més versàtils, són les bases de dades. Aquestes són una col·lecció d'informació organitzada que pot assemblar-se a una espècie d'armari electrònic per arxivar informació (Date, 2001). Cada universitat té certes llicències per a algunes bases de dades i a les que qualsevol membre de la comunitat universitària pot accedir mitjançant autenticació.

En qualsevol base de dades es trobaran articles d'índole tant nacional como internacional d'una gran varietat de revistes científiques de rellevància per al nostre treball acadèmic. En el cas de la Universitat Jaume I, algunes de les bases de dades més conegudes en el camp de la investigació educativa són:

- ✓ Bases de dades del CSIC: ISOC
- ✓ Dialnet
- ✓ Eric
- ✓ PsycNet
- ✓ Scopus
- ✓ Cercador de revistes UJI
- ✓ Google Scholar
- ✓ Web of Science

4. Algunes de les revistes rellevants a l'àmbit de l'educació es poden trobar a l'annex 2.

Sobre les bases de dades i el seu ús en TFG, trobarem més informació en el treball de Diego Moliner et al. (2016) anomenat *Guia breu de difusió científica per a docent. Com publicar el meu treball?*⁵ A més a més, sobre qüestions de quines ferramentes són més adients per a la revisió bibliogràfica i com emprar-les, podem acudir a les sessions de formació que organitza la biblioteca de la Universitat Jaume I sota petició (<http://www.uji.es/serveis/cd/bib/serveis/alfin/>).

5.2. Com buscar?⁶

Per a fer aquesta part del treball, són de gran ajuda l'elaboració de taules de contingut per a recollir informació o també programes de gestió bibliogràfica com Mendeley o Endnote (entre altres) que ajuden a ordenar els documents i les referències que assenyalen com a més rellevants per a la teua tasca. Un exemple de taula per organitzar totes les dades podria ser la següent:

	Autoria	Any	Títol	Tema	Cita	Pàg.	Idea
Referència 1							
Referència 2							
Referència 3							
...							

No obstant això, donat que la majoria de les referències avui en dia estan digitalitzades, es recomana l'ús de plataformes de gestió bibliogràfica online com una eina senzilla, ràpida i eficaç per a la organització de tots els referents del treball.

En aquesta revisió bibliogràfica podem identificar diferents fases o moments:

- a) *Fase I.* Es procedeix a la recerca i recopilació de les fonts d'informació. Per a realitzar-la emprarem les paraules clau del nostre TFG per a trobar i acotar les fonts més rellevants.
- b) *Fase II.* En aquesta fase cadascuna de les fonts investigades han de ser llegides, interpretades i classificades d'acord amb la seua rellevància dins del treball.

5. Accés a la guia: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/159313>

6. Si l'alumnat vol saber més al respecte pot consultar la varietat de cursos que ofereix la biblioteca, inclús contactar amb el personal per a preguntar els cursos a mida que es fan (<http://www.uji.es/serveis/cd/bib/serveis/alfin/>)

- c) *Fase III*. Després de llegir i classificar es necessita escriure la informació en un marc de referència teòric. En aquest punt, es dona a conèixer quin és el emmarcament teòric particular sobre el tema estudiat.

Una qüestió important a atendre en aquest punt és la normativa de citació (tant al text com a les referències bibliogràfiques situades al final del treball). A un treball acadèmic d'aquest nivell s'han de respectar fermament les normatives de citació. Una bona estratègia és adaptar des de l'inici totes les referències i cites a la normativa que ens indica el nostre tutor/a per tal d'assegurar-nos una citació adequada i evitar haver d'adaptar-ho just abans de l'entrega.

Una altra consideració en aquest punt és que la revisió bibliogràfica es realitza constantment al llarg del treball. Tot i que aquesta es situa majoritàriament a l'inici del treball, la bibliografia s'amplia i es redirecciona fins el final del procés d'escriptura. Una de les raons d'aquesta qüestió, és que les referències i marc teòric elaborat a l'inici del treball han de recolzar la discussió i propostes del treball elaborades al final del mateix.

6. Disseny metodològic

En el TFG cal delimitar el tema d'interés, plantejar el problema, els objectius i la justificació de la investigació/projecte, com a punt de partida. Per a emprendre'l s'ha de reflexionar sobre qui, què, quan, com i on s'ha de desenvolupar el treball. Per a fer-ho s'han de considerar quatre aspectes fonamentals (Sabariego 2004):

- a) Delimitar el tema. Intentar descriure el que es vol plantejar al treball. Es pot ajudar de la següent oració: «*Estic investigant/estudiant /aprenent sobre...*» A continuació s'ha de descriure amb més detall sobre quin tema es vol aprofundir, conèixer, comprendre millor omplint l'espai amb la següent afirmació: «*Vull investigar/estudiar/aprendre sobre X perquè m'agradaria conèixer qui, què, quan, a on, per què, com...*» Algunes preguntes que es poden fer servir per a aquest exercici són les següents:

- ✓ Què vull investigar/estudiar/aprendre?
- ✓ Quina és la característica principal que vull investigar/estudiar/aprendre?
- ✓ Amb qui vull investigar/estudiar/aprendre?
- ✓ Quines característiques han de tindre?
- ✓ Quan vaig a fer la investigació/projecte?
- ✓ On vaig a fer-la?
- ✓ Com vull fer-la?

No es pot oblidar valorar aspectes com: interessos personals, acadèmics i professionals; possibilitats reals de fer el treball en un context determinat; el temps que es té i el necessari per a fer-ho; la disponibilitat de ferramentes i recursos i la utilitat i viabilitat del tema entre altres.

- b) Plantejar el problema. S'ha d'identificar el problema pràctic. D'aquest mode s'ha d'acotar l'àmbit d'estudi i expressar amb major exactitud el que s'estudia, amb qui es porta a terme i quina és la informació que es vol recollir.
- c) Identificar els objectius. Un dels aspectes que s'ha de considerar per a construir el TFG és el plantejament d'objectius. Aquests faciliten el desenvolupament del treball perquè marquen la finalitat d'aquest. Per a descriure'ls es pot respondre a aquestes preguntes:

- ✓ Què pretenem amb el nostre treball?
- ✓ A què aspirem amb aquest treball?
- ✓ Què anem a aportar?

d) Justificació. En aquest moment s'ha de fer explícit per què i per a què és important fer aquest treball. Alguns criteris als que es pot prestar atenció a l'hora de justificar la investigació/projecte són els que Hernández et al. (2003) descriuen com a rellevància social i implicacions pràctiques; elaboració i desenvolupament de teories que contribueixen a la construcció de coneixement i utilitat metodològica.

És fonamental que l'alumnat compartisca tota aquesta informació amb el/la tutor/a, ficar-los en comú amb ell o ella i debatre-los.

A banda d'aquests quatre elements bàsics, per a començar el treball, s'han de tindre en compte aspectes com: el context, el mètode, el treball de camp/ implementació projecte, el registre, l'anàlisi i les conclusions. A continuació passem a detallar-los.

Una de les qüestions clau a l'hora de dissenyar un treball d'aquestes característiques és conèixer el context. Per això hem de descriure l'escenari d'investigació o d'acció, la relació de l'alumne i l'alumna amb el context, com s'han fet els contactes i com es farà l'accés al camp. També s'ha de pensar en els criteris de selecció de les persones del context que van a participar (mestres, alumnat, famílies,...) i els moments on s'efectuaran les accions programades.

A més s'ha de descriure quin tipus de mètode és, quines característiques té, quin rol té la persona investigadora i les persones que participen al context, quines tècniques i ferramentes es volen utilitzar i com es farà l'anàlisi/avaluació de tota la informació recollida. Alguns aspectes que es poden fer servir són:

- ✓ Quin mètode he seleccionat?
- ✓ Quin tipus de treball i/o estudi/acció educativa vull fer?
- ✓ Quins són els meus terminis?
- ✓ Quin és el context i la població amb la que treballaré?

Si s'ha de fer investigació o bé portar a terme un projecte educatiu no es pot oblidar fer un calendari amb les sessions presencials que es faran al context, és a dir, com, quan, amb qui i amb quines ferramentes s'enllestirà el treball al camp. Sempre s'ha d'aconseguir el consentiment de les persones que han de participar al treball des del context i també un vistiplau del tutor/a per a poder començar el treball de camp. És necessari que es parli de tot açò amb el tutor/a del treball per a veure com enfocar els contactes i així no tindre imprevistos.

Quan es comença a fer el treball de camp o implementació del projecte s'ha de cuidar molt el procés i usar espais o ferramentes per a registrar la informació. Per aquesta raó s'ha de planificar aquest punt amb temps, deixar una estona de cada dia per a registrar i organitzar el que s'ha fet durant el dia. Es pot fer el registre de manera escrita mitjançant un diari de camp, també es pot utilitzar una gravadora de veu, agafar notes en una llibreta..., sempre el que siga més adient per a treballar cada objectiu i que després ens pugui facilitar l'anàlisi de les dades.

L'anàlisi és fonamental en qualsevol dels tres tipus de TFG tant si s'han d'anàlitzar les teories més rellevants per a un teòric, com si s'ha de fer una anàlisi qualitativa o quantitativa en funció d'un experimental o bé, si s'ha de fer una avaluació

del professionalitzador. Siga com siga, l'alumnat ha de reservar un moment del seu temps per a fer-ho, ja que això afecta a les conclusions i la possible discussió del treball. Una vegada s'haja analitzat s'elaboren les conclusions de l'estudi. Es pot fer un llistat de conclusions i després relacionar aquestes amb altres investigacions, experiències, autors/es..., per a contrastar la informació i generar un discussió teòrica pròpia. S'ha de recordar que al marc teòric ja s'ha escrit molta informació que s'ha d'utilitzar ara per a conèixer si aquesta i l'estudi tenen punts en relació o no.

7. Aspectes formals i normatius

Per tal de redactar adequadament el document escrit i afegir les referències bibliogràfiques cal seguir una normativa d'escriptura acadèmica. La redacció de cites, referències bibliogràfiques, formats de taules i figures al document està normalitzada i hi ha diferents estils o formats. L'estil que s'ha d'utilitzar dependrà de la disciplina en què es treballa, per això el millor és preguntar al tutor/a i/o seguir les recomanacions de la coordinació de TFG. En general totes les normatives tenen aquesta informació en comú: Autor/a, any, títol, tipus de publicació (revista, llibre, tesis, informe, web,...), dades que permeten la identificació (volum, pàgines i url, entre d'altres). A les àrees educatives, una de les més utilitzades és l'elaborada per l'Associació Americana de Psicologia (American Psychological Association, APA) encara que cal recordar que no és l'única correcta. Publicacions de la Universitat Jaume I utilitza una variant de Chicago]

En aquest sentit, cal tindre present que totes les idees o aportacions que emprem en el nostre treball provinents d'altres autors o autores han de ser degudament citades. Qualsevol fragment, parafraseig o idea que no siga nostra ha de ser degudament recogenuda com a cita, bé siga mitjançant un extracte o de manera integrada en el text. D'aquesta manera, les aportacions d'altres autors/es no reconegudes com a cites es consideren plagi.

A continuació podem llegir un exemple de cita literal i de cita parafrasejada:

Cites literals	Cites parafrasejades
Autor, any i pàgina després de la cita: An interesting view was expressed that «the connection of high profile developments to their surrounding environment has increasingly been questioned» (Cochrane 2007, p. 117).	Informació important (l'autor va dins del parèntesi): The conclusion reached in a recent study (Cochrane 2007) was that...
O	O
Autor i any abans de la cita, i pàgina després de la cita: An interesting view was expressed by Cochrane (2007) that «the connection of high profile developments to their surrounding environment has increasingly been questioned» (p. 117).	Autor destacat (el nom de l'autor va fora del parèntesi): Cochrane (2007) concluded that...

Es consideraria plagi que aquestes cites, tant literals com parafrasejades, no portaren la referència de l'autor.

Resulta obvi que per qüestions d'ètica i de responsabilitat no es pot consentir el plagi en un TFG. La normativa de la universitat és molt clara en aquest sentit i el considera motiu irrevocable de suspens. Per això és molt important identificar degudament les cites i repassar detingudament totes les aportacions d'altres texts o documents al nostre treball.

El format final que ha de tindre el TFG és el de qualsevol document acadèmic dins del marc de la universitat. Concretament, la normativa actual indica que el treball final tindrà una extensió màxima de 20 fulls correctament numerats (la portada, l'índex, els agraïments i els annexos no computen en aquestes 20 pàgines). Per al cos del text s'emprarà el tipus de lletra Arial 11; interlineat 1,5; marges (2 cm esquerra; 2 cm dreta; 2 cm dalt i 2 cm baix).

8. Preparació per a la defensa

Comunicar-se eficaçment és un aspecte essencial que han de desenvolupar els i les futures mestres. La capacitat per a parlar en públic és una destresa que forma part de la «Comunicació oral i escrita en la pròpia llengua», una de les competències bàsiques que formen part del Grau en Mestre/a en Educació Primària (GMEP) de la Universitat Jaume

I. Aquesta competència es defineix com l'habilitat per expressar i interpretar pensaments, sentiments i fets, tant de forma oral com escrita, en els diferents contextos socials i culturals. Per tant l'alumnat ha de ser capaç de transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic, ja siga especialitzat o no especialitzat (RD1393/2007).

Parlar en públic és una tasca complicada que pot aprendre's i millorar-se amb la pràctica i l'autoanàlisi. Al llarg de la titulació, l'alumnat ha tingut l'oportunitat de desenvolupar aquesta competència en diferents matèries, però és en el TFG on adquireix un major protagonisme. Tant és així que la defensa oral pot arribar a suposar el 40% de la nota final de l'assignatura.

Si bé és cert que l'expressió oral resulta complexa de valorar, tots i totes entenem que aquesta és més que interpretar els sons acústics organitzats en signes lingüístics i regulats per una gramàtica més o menys complexa (Ramírez, Jesús 2002). L'expressió oral es manifesta a través de conductes verbals i no verbals, per tant, ambdues han de considerar-se a l'hora de preparar una exposició. La primera d'elles pot expressar-se de dues formes, escrita (a través de la representació gràfica de signes) i oral (mitjançant signes orals i paraules parlades). Per una altra banda, la comunicació no verbal fa referència a tots els signes i sistemes de signes no lingüístics que comuniquen o s'utilitzen per comunicar, es tracta d'una expressió molt àmplia i complexa (Cestero Mancera, Ana María 2006). A continuació s'aborden els elements bàsics de cadascuna d'elles.

8.1. Comunicació verbal (oral)

En la comunicació verbal, i particularment en una presentació d'aquest tipus, influeixen alguns elements orals com:

- ① *Velocitat*. De la mateixa manera que ocorre amb els gestos, els extrems han d'evitar-se. Parlar massa ràpid i eliminar paraules que configuren una frase correcta dificulta la comprensió de la nostra exposició. D'altra banda, parlar molt a poc a poc fa que el discurs siga molt tediós i monòton.
- ② *Volum*. És molt important modular la veu, cal evitar començar les frases amb veu alta i disminuir-la a mesura que anem desenvolupant el nostre discurs. Si fem això és com si el final de la frase ja no fora tan important. El volum ha de ser alt i clar. Un volum baix porta als avaluadors/es a desconnectar.
- ③ *To*. Cal mostrar-se entusiasta en l'exposició, variant el ritme de la mateixa per a, d'aquesta manera, evitar la monotonia.
- ④ *Falques*. Les falques són paraules o frases innecessàries que es repeteixen constantment. Alguns exemples poden ser: *val?*, *no?*, *ee...* Atès que solen utilitzar-se de forma inconscient, ens pot ajudar el fet de gravar els nostres assajos i després visualitzar-los per ser conscients i així poder corregir-les.
- ⑤ *Pauses*. Al llarg del nostre discurs podem incorporar pauses d'uns segons. Aquestes ens ajuden a emfatitzar aspectes importants de l'exposició i ens permeten un descans per a veure i així evitar la sequedat de la boca, símptoma fisiològic de l'ansietat.
- ⑥ *Llenguatge*. El TFG es desenvolupa en un espai acadèmic, el nostre discurs ha de posseir un llenguatge científic d'acord amb la matèria objecte d'estudi. A més, el llenguatge ha de ser comprensible, clar i directe, evitant en tot moment l'ús d'expressions excessivament col·loquials.

8.2. Comunicació no verbal

La comunicació no verbal és igual d'important que la verbal, i cal tenir en compte alguns elements propis d'aquesta:

- ① *Contacte visual*. La mirada és un aspecte essencial quan estem realitzant la nostra exposició. S'ha de mirar als ulls del tribunal, ja que és un mitjà excel·lent per connectar i per donar valor a les persones que ens estan escoltant. Hem de mirar a tots els membres del tribunal, evitant focalitzar la nostra mirada únicament en aquells/es que ens estan prestant una especial atenció o ens somriuen. Una bona estratègia és fer una mirada panoràmica i detenir-nos en cadascun d'ells un parell de segons. Generalment, si no mirem sembla que no mostrem interès i que podem estar molt nerviosos. En aquest sentit, l'exposició es dirigeix cap als i les avaluadores, per tant, encara que hi haja públic hem de centrar-nos en ells i elles. Cal evitar estar constantment mirant al sòl, al guió o a la pantalla.
- ② *Gestos*. Els gestos fan referència als moviments que realitzem amb les mans i les cames. Les mans han d'utilitzar-se per emfatitzar allò que estem dient, són una part essencial de la nostra intervenció. Moviments repetitius i exagerats de les nostres mans i braços (tocar-nos el nas, el pèl, la cara...) poden distreure a l'auditori, per contra, no acompanyar el nostre discurs amb gestos pot avorrir i fer la nostra intervenció més monòtona i estàtica. Per tant,

tots dos extrems han d'evitar-se i hem de ser naturals però alhora expressius. A fi d'ajudar-nos a controlar aquests moviments, i a reduir l'ansietat, podem utilitzar un passador de diapositives. D'altra banda, cal evitar sostenir papers a les mans, ja que si aquestes ens tremolen s'evidencia enormement el nostre nerviosisme. Pel que fa als moviments de les cames cal destacar que és convenient realitzar les exposicions dempeus encara que es done l'oportunitat de fer-ho assegut. Per a això, haurem de col·locar-nos en una posició en la qual vegem el tribunal, i en el cas que s'utilitze algun programa informàtic o pòster, que també puguem veure la pantalla o el document. A més, ha de ser una postura còmoda, natural i no forçada. Utilitzarem algun senyal del sòl per controlar els nostres moviments i intentar no desplaçar-nos per la sala a fi de no distreure els i les avaluadores. *Quins moviments no s'han de fer mai?* Jugar amb el bolígraf, el rellotge o qualsevol objecte que tinguem a les mans; posar-nos i llevar-nos les ulleres, polseres o rellotges contínuament; girar d'un costat a un altre el guió de la nostra exposició; ficar-nos les mans a les butxaques; tocar-nos el coll o el pèl constantment; recolzar-nos en el braç; moure excessivament els peus o caminar d'un lloc a un altre de la sala.

- ③ *Vestuari*. A l'hora de dur a terme l'exposició s'ha d'utilitzar una indumentària que siga còmoda i apropiada per a l'ocasió. L'alumnat ha de revisar que tots els botons i cremalleres estiguen cordats per evitar situacions incòmodes durant la seva intervenció.
- ④ *Mitjans audiovisuals*. Les presentacions en diferents programes com *power point*, *prezi*..., o els pòsters ajudaran a guiar la nostra exposició, ens aportaran tranquil·litat i ens donaran seguretat. A més d'això, una bona presentació o pòster capta l'atenció dels i les avaluadores, facilita l'estructura del discurs i enriqueix l'exposició. En aquest sentit és important evitar les diapositives amb una gran quantitat de text i integrar imatges que descriuen o siguen representatives d'allò que estem relatant.
- ⑤ *Material de suport*. A més del propi TFG imprès és molt important tenir un guió redactat de la nostra exposició. Aquest document ens aportarà seguretat i si ens quedem en blanc en algun moment podrem consultar-ho. Cal assenyalar que no s'ha de llegir l'exposició a través d'aquest guió, simplement hem de tenir-ho a la taula per si hem de fer alguna consulta puntual. En el cas que tinguem generat material complementari com ara fitxes, recursos didàctics o material manipulatiu, també és interessant que ho portem i ho mostrem quan siga necessari.
- ⑥ *Elements de la presentació*. Per a les presentacions orals és interessant que continguin les següents diapositives: 1. Títol del TFG, nom de l'estudiant, tutor/a, curs acadèmic, grau i també filiació, UJI; 2. Índex amb els apartats de la presentació (no és necessari que coincidisca amb l'índex del document escrit); 3. Objectiu del TFG; 4. Desenvolupament; 5. Conclusions on es sintetitzen les idees principals; 6. Referències que s'han usat en la presentació.

Revisats els elements essencials de la comunicació verbal i no verbal hi ha una sèrie de qüestions a contemplar a l'hora de realitzar l'exposició del nostre TFG:

- ① *Lloc*. És important familiaritzar-se amb l'espai en el qual es va a desenvolupar l'exposició del TFG. Per això cal fixar-se en les condicions de l'aula, el mobiliari i l'equipament. Una visita un parell de dies abans de la presentació ens ajudarà a habitar-nos amb el lloc i conèixer de primera mà la distribució de l'espai. Això permetrà reduir la nostra ansietat i evitar imprevistos. És important saber si estarem dempeus o asseguts per poder controlar els nostres moviments i assajar-los prèviament. A més, és necessari provar l'equipament si anem a utilitzar algun recurs tecnològic. En moltes ocasions, el format i fins i tot els colors de la nostra presentació poden variar d'un equip a un altre, per tant, hem d'assegurar-nos que tot funciona correctament.
- ② *Temps*. És fonamental controlar el temps de la nostra intervenció, aquesta ha d'ajustar-se als 10 minuts establerts pel tribunal. La capacitat d'exposar en el temps pactat és un aspecte que es valora de forma molt positiva.
- ③ *Preguntes del tribunal* (avaluadors/es externs/es). Una vegada finalitzada la intervenció de l'alumnat, el tribunal realitzarà una sèrie d'observacions, suggeriments i preguntes sobre el TFG. En aquest moment, podem seure per anotar totes les qüestions d'una forma més còmoda, prèviament preguntarem al tribunal per aquesta possibilitat. És important que portem el nostre TFG imprès per si hem de consultar algun aspecte en concret que ens plantegen. També és necessari anotar totes les preguntes que ens realitzen, per a això, haurem de portar paper i bolígraf. Una vegada finalitzades les intervencions del tribunal, agraiem les seues aportacions i ens prendrem un minut per pensar sobre elles.

No podem demorar-nos molt a l'hora de respondre, simplement utilitzarem uns segons per preparar les respostes i anotar les paraules clau amb les quals desenvolupar el nostre discurs. Aquest és el moment que més sol angoixar a l'alumnat, però heu de tenir en compte que vosaltres sou els que heu realitzat el treball i que les preguntes versaran sobre el mateix.

- ① *Assajar*. És pràcticament impossible saber si ens ajustem al temps si no realitzem assajos previs. Per això haurem de simular i crear un context el més similar possible a la situació real. Hem de comptar amb un rellotge i, si és possible, realitzar la nostra exposició davant el tutor/a del TFG perquè ens pugui fer comentaris i correccions a partir de, per exemple, el full d'avaluació global del TFG que tenen els i les avaluadores. En aquesta fitxa apareixen qüestions com: les conclusions denoten una reflexió real i de qualitat per part de l'alumnat, l'alumnat ha realitzat una presentació original, sintètica i coherent amb el TFG; o l'alumnat contesta a les preguntes formulades al debat posterior amb claredat, seguretat i assertivitat. També podem gravar-nos amb el mòbil. Això ens pot ajudar per fixar-nos en aquells aspectes que hem de millorar i podem complementar-ho amb l'observació externa.
- ② *Assistir a les presentacions de companys/es*. Observar prèviament com es desenvolupen les exposicions de TFG d'altres companys/es ens serà de gran utilitat. Durant aquest acte podem recollir notes sobre aspectes que considerem que enriqueixen la presentació (bona dicció, gestos adequats, etc.) i qüestions que no haurien de realitzar-se (lectura literal de diapositives, ús

de falques, etc.). A més de conèixer el tipus de preguntes que pot plantejar el professorat que forma part del tribunal (avaluadors/es). Per tant, és més que recomanable assistir a les presentacions dels nostres companys per quatre raons: t'acostumaràs a la situació d'examen, comprovaràs la qualitat mitjana dels teus companys/as, et donarà idees per a la teua exposició i esbrinaràs allò que més valoren els i les avaluadores.

Quants més elements coneguem de la situació, millor podrem preparar i realitzar la nostra presentació del TFG.

Algunes recomanacions per a l'exposició

Es recomana menjar un parell d'hores abans de l'exposició, dormir les hores necessàries i evitar activitats que generen nerviosisme.

Recorda que has d'assistir a la teua exposició amb el TFG imprès, el guió de la presentació, la unitat d'emmagatzematge que la continga, paper i bolígraf per anotar les qüestions que plantegen els i les avaluadores i una ampolla d'aigua.

És important que acudisques uns 15 minuts abans a la sala on es realitzi la teua presentació i si tens l'oportunitat, comprovar que tot funciona correctament.

Has de mostrar interès i implicació pel teu treball ja que aquesta és una forma de motivació vers el tema i els i les avaluadores.

Finalment cal comprovar que tens el mòbil desconnectat per evitar situacions compromeses davant el tribunal.

9. Difusió del treball

Una vegada finalitzat el procés d'escriptura del TFG i s'ha superat amb èxit la presentació pública oficial on es defén el treball, es pot fer més extensa la seua difusió. El primer espai digital per difondre el treball és el Repositori de la Universitat Jaume I. Aquest lloc web és un portal multidisciplinari on es mostra la producció científica, acadèmica, institucional i docent de l'UJI. Per això, l'alumnat que ha creat un treball acadèmic com és el TFG pot dipositar-lo en format electrònic. Tots els documents dipositats són indexats per molts motors de recerca i per tant estan a l'abast de qualsevol que estiga interessat a consultar- ho i compartir-ho respectant i protegint sempre els drets d'autor.

Perquè el treball pugua estar disponible per a tothom, tant l'alumnat com el tutor han de signar una autorització per a la difusió en accés obert del treball. Si algú dels dos no ho autoritza, el document tindrà accés restringit i per tant no es podrà consultar l'obra en línia. Aquesta autorització es formalitza mitjançant un document que confecciona la Biblioteca de l'UJI i està disponible a l'Aula Virtual del TFG. El tutor/a és l'encarregat de lliurar-lo a l'estudiant per signar-lo una vegada s'ha defensat el treball. Emplenar aquest document és obligatori per donar per conclòs el treball.

Tant si el nostre treball s'incorpora en obert al Repositori de l'UJI com si no, la difusió del TFG es pot complementar mitjançant tres vies més de difusió:

La primera d'aquestes vies té un vessant més bé oral. Es tracta de diàlegs, xerrades, reunions amb experts, comunicacions o pòsters en jornades i congressos, etc. Una segona via de difusió és mitjançant publicacions escrites en revistes especialitzades que estan enregistrades a bases de dades d'interés nacional i internacional. Una última opció menys formal seria la difusió del treball mitjançant la xarxa d'internet com són els blogs, webs, etc.

Concretament, en l'àmbit acadèmic les vies de difusió més emprades són les dues primeres, la publicació d'articles en revistes de ciències socials i les comunicacions a congressos.

a) Publicació d'articles en revistes

Quant a la publicació d'articles en revistes cal recordar que les revistes estan compostes per articles científics on es publiquen els resultats d'investigacions que s'han fet sobre una disciplina concreta. Quan un investigador/a decideix publicar el seu treball ha de fer una recerca de revistes adients a la temàtica del seu treball i seleccionar aquella que més

possibilitats té de ser publicat. Per conèixer quines revistes són més exigents a l'hora d'acceptar un treball es confeccionen uns llistats d'indicadors de la qualitat de les revistes. Un dels indicadors més generalitzats és el nombre de cites que rep un article concret, és a dir, quantes vegades l'article és citat en altres treballs. Els articles es poden ordenar en una llista en funció del nombre de cites rebudes. Aquesta llista ordenada és l'índex de cites on es poden consultar tots els treballs dins d'un mateix camp de coneixement i trobar quins treballs són els de més impacte. Per tant, les revistes que tenen articles amb major nombre de cites són les revistes que tenen un índex d'impacte superior i per tant són més exigents a l'hora d'acceptar un treball per a ser publicat.

Una de les llistes de cites més generalitzades és la que publica anualment l'ISI (*Institute for Scientific Information*) dels EUA, es diu *Journal Citation Report* (JCR) i es publica en dos edicions, una amb revistes de Ciències i l'altra amb revistes de Ciències Socials. A l'annex 1 es descriuen les vint revistes més rellevants en l'àmbit educatiu tenint en compte l'índex d'impacte de l'any 2017. Totes aquestes revistes tenen una subscripció de pagament i són en anglés.

Els treballs de l'àmbit de l'educació publicats en revistes espanyoles gairebé apareixen en el llistat JCR. Fins l'any 2010 es podien consultar estes revistes al llistat de cites IN- RECS, especialitzat en revistes de l'àmbit de les Ciències Socials. Actualment, els indicadors de qualitat de les revistes espanyoles d'Humanitats i Ciències Socials es poden consultar al sistema DICE (*Difusión y Calidad Editorial*). A l'annex 2 es detallen les revistes espanyoles de màxima qualitat (categoria A⁺) segons FCYT (*Fundación Española para la Ciencia y Tecnología*) i ANEP (*Agencia Nacional de Evaluación y Prospectiva*) que es recullen a la plataforma DICE. Es detalla si són revistes de pagament o lliures i l'idioma en què els treballs es publiquen.

Les revistes menys exigents per publicar treballs són les que tenen la categoria C segons FCYT/ANEP o que no estan categoritzades. A l'annex 2 es presenten les revistes d'educació agrupades per les diferents àrees de coneixement dins de l'àmbit d'educació segons la plataforma DICE. Per a cada una d'elles es detalla la periodicitat i el suport amb què es publica.

A continuació, a banda de totes aquestes revistes anomenades, es desenvolupa un llistat d'altres on pot ser versemblant publicar un Treball de Final de Grau com el que ens ocupa:

Revistes	Enllaços web
Alambique. Didáctica de las ciencias experimentales	https://www.grao.com/es/alambique
Apunts. Educació física i esports	http://www.revista-apunts.com/es/
Artseduca	http://www.e-revistas.uji.es/index.php/artseduca
Aula de Infantil	https://www.grao.com/ca/aula-infantil

Revistes	Enllaços web
Aula de Innovación Educativa	https://www.grao.com/ca/aula-de-innovacion-educativa
Enseñanza de las Ciencias. Revista de investigación y experiencias didácticas	http://ensciencias.uab.es/login?source=%2Fauthor%2Findex
Educar	http://educar.uab.cat/
Ef deportes. Lecturas Educación Física y Deporte	http://www.efdeportes.com/index.php/EFDeportes
Eufonía. Didáctica de la Música	https://www.grao.com/ca/productes/revistes?c=EUUF
Guix	https://www.grao.com/ca/guix
Innovación educativa	http://www.usc.es/revistas/index.php/ie
Investigación en la escuela	http://investigacionenlaescuela.es/index.php/revista-investigacion-en-la-escuela
Mètode. Publicacions de la Universitat de València	https://metode.es/
Publicaciones didácticas. Revista profesional de investigación, docencia y recursos didácticos	https://publicacionesdidacticas.com/?id=01
REIRE. Revista d'innovació i recerca en educació	http://revistes.ub.edu/index.php/REIRE
RETOS. Nuevas tendencias en Educación Física, Deportes y Recreación	http://www.retos.org/
Revista EPSILON	https://dialnet.unirioja.es/servlet/revista?codigo=504
Revista Complutense de Educación	https://revistas.ucm.es/index.php/RCED
Revista de Educación Física	http://revistaeducacionfisica.com/revista/
Revista de Educación Inclusiva	http://www.revistaeducacioninclusiva.es/index.php/R EI
Revista Digital de Educación Física	https://emasf.webcindario.com/
Revista Electrónica Complutense de Educación Musical	https://revistas.ucm.es/index.php/RECI

Revistes	Enllaços web
Revista Internacional de Ciencias del Ceporte	https://www.cafyd.com/REVISTA/ojs/index.php/ricyde/pages/view/BD
Revista latinoamericana de Educación Inclusiva	https://www.oei.es/historico/es141.htm
Revista SUMA	http://revistasuma.es/
Siglo Cero:	http://revistas.usal.es/index.php/0210-1696/index
Tendencias pedagógicas	https://revistas.uam.es/tendenciaspedagogicas

b) Contribució a congressos i jornades

L'altra via de difusió generalitzada en l'àmbit educatiu són les comunicacions a congressos. Un congrés és una reunió periòdica nacional o internacional on es congreguen diferents col·lectius per compartir els seus resultats sobre una temàtica concreta i debatre qüestions d'actualitat referents a aquesta. És una via de transferència del coneixement molt més ràpida que les publicacions en revistes i també els diàlegs que sorgeixen en els debats proporcionen l'oportunitat de teixir una xarxa de contactes difícil de fer en altres fòrums i espais. La contribució a un congrés es pot fer de dues maneres: (a) la comunicació oral (quan s'aporta alguna investigació original i s'exposa en 10 o 15 minuts on l'audiència al finalitzar pot fer preguntes sobre el treball exposat); (F) el pòster científic (resum gràfic que permet difondre els resultats obtinguts d'un treball científic, tecnològic o professional). La mateixa investigació que es presenta en un congrés amb comunicació oral pot ser presentada amb un pòster que possibilita així la transmissió concisa, clara i permanent (mentre dura el congrés) del contingut en comparació amb una comunicació oral. Qualsevol investigació presentada al congrés pot adquirir qualsevol d'aquestes dues opcions.

Una vegada s'ha finalitzat el congrés, en la majoria dels casos, el comitè organitzador publica els treballs que s'han exposat a un llibre d'actes on es poden consultar.

En l'àmbit educatiu hi ha molts congressos internacionals que se celebren al nostre país. A la següent taula es poden consultar alguns.

Taula. Alguns congressos sobre educació

Congrés	Lloc	Caràcter	Dirigit a	Descripció	Assistència	Inscripció ⁷
EDULEARN: Annual International Conference on Education and New Learning Technologies	Barcelona	Internacional	Professors/es, investigadors/es, tecnòlegs i professionals de l'educació.	Aquest congrés és un referent en el camp de l'educació on es concentren més de 700 experts/es de 80 països per compartir els seus projectes en metodologies de l'ensenyament-aprenentatge en innovació educativa. Els treballs presentats es publiquen en actes del congrés «EDULEARN Proceedings» i s'inclouen en IATED Digital Library.	Presencial o virtual.	Presencial 480€ i virtual 270€.
WCES: World Conference Educational Sciences	Ciutats europees	Internacional	Científics, mestres, experts i estudiants universitaris.	En aquest congrés es comparteix i discuteix el coneixement teòric i pràctic en el camp de l'educació. Els treballs seleccionats es publiquen en Thomson Reuters Web of Science (SSCI- SCI- Expanded, ESCI) o SCOPUS.	Presencial o virtual.	Presencial 250€ i virtual 220€.
INTED: Annual International Technology, Education and Development Conference	València (generalment)	Internacional	Professors, investigadors i tecnòlegs.	Els treballs es publiquen en actes de congrés «INTED Proceedings» i s'inclueixen en IATED Digital Library. Les publicacions dels treballs s'indexen en ISI Conference Proceedings Citation Index (Web of Science).	Presencial o virtual.	Presencial 480 € i virtual 270 €.

7. La quantitat és una aproximació ja que les inscripcions poden variar cada any.

Congrés	Lloc	Caràcter	Dirigit a	Descripció	Assistència	Inscripció ⁸
ICERI: Annual International Conference of Education, Research and Innovation	Sevilla, Madrid, Taipei (Taiwan).	Internacional	Professors, investigadors i tecnòlegs.	Els treballs es publiquen en les actes de congrés «ICERI Proceedings» i s'inclouen en IATED Digital Library. Les publicacions dels treballs s'indexen en ISI Conference Proceedings Citation Index.	Presencial	340€
HEADd: International Conference on Higher Education Advances	València	Internacional	Investigadors i docents	És un fòrum d'investigadors i docents per intercanviar idees, experiències, opinions i resultats en investigacions sobre els sistemes educatius.	Presencial	380€ i estudiants 260€.
CONGRÉS CTEM CV cap a l'alfabetització científica, tecnològica i matemàtica en el segle XXI.	València	Nacional (autonòmic)	Mestres, professors, estudiants universitaris i públic interessat amb l'educació.	Congrés que vol donar rellevància a l'ensenyament de l'àrea CTEM (Ciència, Tecnologia, Enginyeria i Matemàtiques) i reivindicar la ciència com a motor de canvi social.	Presencial	Gratuïta
Jornades de foment de la investigació de la Facultat de Ciències Humanes i Socials de l'UJI	Universitat Jaume I	Nacional (local)	Estudiants universitaris	L'objectiu de les Jornades és fomentar l'activitat investigadora de l'alumnat i facilitar la seua possible integració a grups de recerca. Les comunicacions presentades seran publicades on-line posteriorment a la revista Fòrum de Recerca.	Presencial	Gratuïta

8. La quantitat és una aproximació ja que les inscripcions poden variar cada any.

Referències

- American Psychological Association. 2010. *Manual de publicaciones de la American Psychological Association*. México: El Manual Moderno.
- Cestero Mancera, Ana María. 2006. «La comunicación no verbal y el estudio de su incidencia en fenómenos discursivos como la ironía». *ELUA*, 20, 57-77. Conseguido de <http://rua.ua.es/dspace/handle/10045/6074>
- Date, C. J. 2001. *Introducción a los sistemas de bases de datos (7ªed.)*. México: Pearson Education.
- Moliner, Diego, Aguirre, Arecia, Alberto Cabedo, Ana Doménech, Gil Lorenzo y Lidón Moliner. 2016. *Guia breu de difusió científica per a docents. Com publicar el meu treball?* Castelló: Publicacions de la Universitat Jaume I. doi:10.6035/Sapientia111
- Ramírez, Jesús. 2002. «La expresión oral». *Contextos Educativos*, 5, 57-72.

Bibliografía recomendada

- Ferrer, Virginia, Moisés Carmona i Vanessa Soria (eds). 2012. *El trabajo de fin de grado: guía para estudiantes, docentes y agentes colaboradores*. Madrid: McGrawHill.
- García Sanz, María Paz i Pilar Martínez Clares. 2012. *Guía práctica para la realización de trabajos fin de grado y trabajos fin de máster*. Universidad de Murcia: Editum.
- Giráldez, Andrea. 2014. *Didáctica de la Música en Primaria*. Madrid: Editorial Síntesis.
- González García, Juana María, Ana León Mejía i Mercedes Peñalba Sotorrío. 2014. *Como escribir un trabajo fin de grado*. Madrid: Editorial Síntesis.
- Novelle, Laura. 2018. *Sobrevivir al Trabajo Fin de Grado en Humanidades y Ciencias Sociales: todo lo que necesitas saber*. [s.n.]
- Rodríguez, Itziar. 2011. ¿Cómo afrontar el trabajo fin de grado? Un problema o una oportunidad para culminar con el desarrollo de las competencias. *Revista Complutense de Madrid*, 22(2), 179-193.
- Sáez, Jose Manuel. 2017. *Investigación educativa: fundamentos teóricos, procesos y elementos prácticos: enfoque práctico con ejemplos, esencial para TFG, TFM y tesis*. Madrid: UNED- Universidad Nacional de Educación a Distancia.

Annexos

Annex 1

En el moment que ens disposem a escriure davant d'un full en blanc, cal pensar que el document que es redacta és un text acadèmic i per tant convindrà seguir una sèrie de punts que són llocs comuns en treballs semblants que s'escriuen.

En els passos següents trobareu referències per tal d'entendre a què es refereixen:

1. Índex. Cal constar-hi tots els títols dels apartats i subapartats del treball amb un nombre que els precedeix, i amb la numeració de la pàgina corresponent.
2. Introducció. La introducció és la part del treball que presenta el que s'ha escrit. Convé escriure-la una vegada estiga tot el treball escrit i ha d'explicar l'índex anterior però de forma redactada. Tots els punts de l'índex han d'estar reflectits. La idea seria que una persona, al llegir la introducció, es motivara per llegir tot el TFG, però tenint la idea de tot el que es trobarà.
3. Justificació I Motivació Del TFG. Ha de donar-se la intersecció de les motivacions que heu trobat per realitzar el TFG: si hi ha part del bagatge personal (estudis, aficions, etc.), si hi ha part d'alguna motivació anterior que es vol aprofitar («sempre he tingut ganes d'aprofundir en...»), si la motivació ha aparegut a partir de les assignatures del grau, si ha aparegut pel pràcticum, etc. El lector/a ha de tenir clar per què l'autor/a ha decidit aprofundir en el tema del seu TFG.
4. Marc teòric. Tots els conceptes que es vagen a utilitzar en el TFG i que siguen tècnics, o teòrics han de quedar perfectament definits en aquest apartat. El paradigma conceptual ha de visualitzar-se. Exemple: el treball parla de capacitats, doncs caldria explicar què son i en la normativa que apareixen; o bé parla de d'algun trastorn, s'ha de parlar d'aquest; o és d'investigació, per tant es descriurà el tipus d'investigació que es durà a terme. És a dir, ha de constar tot allò que no s'ha de sobreentendre. Si el treball s'emmarca en una àmbit conceptual concret, cal contar-lo ací.
5. Estat de la qüestió. En aquest apartat s'ha de transmetre al lector/a que es coneix tot el que s'ha publicat sobre el tema que desenvoluparà el TFG. De vegades és impossible parlar de tot, però sí del més rellevant. Per aquest apartat s'han d'usar les bases de dades (llegint publicacions) i referenciar tot el que s'escriu. És important aquest apartat perquè fonamenta el vostre treball i el posiciona en el context científic adient.

6. Objectius. De manera molt concreta s'han de puntualitzar els objectius i les preguntes que es volen contestar amb aquest TFG. Aquest punt anirà, necessàriament, després de l'estat de la qüestió perquè no s'han de posar uns objectius que ja estigueren contestats en la literatura sobre el tema. De vegades els objectius pensats a priori pel TFG es veuen modificats després de l'estat de la qüestió.
7. Disseny del que es farà en el TFG. Aquest és el punt on s'ha d'explicar el que es farà, amb raons per fer això i no una altra cosa, avalats/des pels punts 4, 5 i 6 que donen entitat a allò que es vol fer. Caldria dedicar un subapartat a possibles entrebancs que es veu que es poden trobar.
8. Posada en marxa. Segons el TFG, aquesta posada en marxa serà diferent. Potser la millora d'una metodologia, la posada en pràctica d'una pràctica metodològica, potser una xicoteta investigació, potser l'elaboració d'una programació, material didàctic... Convé recollir registres de manera objectiva del que es va fent (enquestes a l'alumnat, tutor/a o demés agents implicats, per exemple) tant en el moment inicial com en el final de la posada en marxa, per poder argumentar després en les conclusions. Si el treball precisa de recollida de dades, és el moment.
9. Resultats. En aquest punt només es presenten els resultats potser amb l'ajuda de taules o gràfics, però no es comenten, només es presenten.
10. Anàlisi dels resultats. Ara és quan es comenten i es fan valoracions.
11. Conclusions. És el moment de recollir els objectius i les preguntes que s'han plantejat i contestar-les, a la llum de: (1) el punt 10, de l'anàlisi dels resultats i (2) fent referència i «dialogant» amb els autors/es comentades en els punts 4 i 5 del marc teòric i de l'estat de la qüestió, per tancar el cercle i fer entendre que s'intercala bé tant el marc teòric com l'estat de la qüestió i els resultats obtinguts en el vostre TFG.
12. Possibles extensions. En un futur, el meu TFG l'estendria a...
13. Opinió personal. Breu ressenya del que ha suposat per a l'estudiant fer aquest TFG, fent referència al punt 3, ja que era la seua motivació.
14. Referències. Només les que s'han usat en el text, ni més ni menys.
15. Annexos. Tot el que no és rellevant que estiga en el cos del treball, però que el lector/a pot fer servir per consultar i entendre algun aspecte del TFG (en el cas de la millora d'una unitat didàctica, la UD que s'ha presentat en el pràcticum ha d'anar en annexos, no en el cos del treball).

Nota

- a) «Qui diu què» és important, per això no cal gastar un genèric per tal de parlar del que ha dit un autor, o hem après en una assignatura del grau o d'això que l'alumnat, com autor/a, diu. Cada un té la seua veu i ha de quedar clara en la memòria final.
- b) «L'opinió que es tinga sobre un tema no s'eleva a categoria de sentència». És a dir, si, per exemple, jo pense que *actualment no és bo l'ensenyament-aprenentatge de les matemàtiques*, no establiré que «l'ensenyament-aprenentatge de les matemàtiques no és adequat», ja que no aportem justificació. Aquest tipus d'opinions no és que no es puguen formular, però cal ser conscients

que no tenim la informació de tot el context sobre el que dictaminem, han d'estar precedides de:

- i. Pense que l'ensenyament-aprenentatge..., i com és una cosa que penses, el tribunal, si ho considera oportú et pot preguntar per què ho penses o què et porta a pensar això.
- ii. Des de la meua experiència en el pràcticum, l'ensenyament-aprenentatge...
- iii. Des de l'estudi empíric fet en aquest treball, puc concloure que l'ensenyament- aprenentatge...
- iv. Segons els autors..., l'ensenyament-aprenentatge...

Annex 2

Algunes revistes d'educació ordenades per l'índex d'impacte (JCR) de l'any 2017

Revista	Índex d'impacte	Descripció
Review of Educational Research http://journals.sagepub.com/home/rer	8.241	La revista es va iniciar el 1931, és trimestral i publica crítiques i revisions sobre investigacions de literatura i educació, incloent-hi conceptualitzacions, interpretacions i síntesis de la literatura i el treball acadèmic en un camp molt rellevant per a l'educació i la investigació educativa.
Internet and Higher Education https://www.journals.elsevier.com/the-internet-and-higher-education	5.847	Revista trimestral sobre temes relacionats amb l'aprenentatge en línia, l'ensenyament i l'administració d'internet. La revista és internacional i interdisciplinària i convida les contribucions de tot el món i de diferents disciplines acadèmiques. L'abast de la revista és ampli quant a la varietat de temes i tendències.
Educational Research Review https://www.journals.elsevier.com/educational-research-review	4.973	Nova revista internacional dirigida a investigadors i a diferents organismes interessats en la revisió d'estudis de l'educació i l'ensenyament a qualsevol nivell. La revista accepta revisions meta-analítiques crítiques, de narrativa i de síntesi.

Revista	Índex d'impacte	Descripció
Computers and Education https://www.journals.elsevier.com/computers-and-education	4.538	Fòrum de base tècnica i interdisciplinari que promou l'ús de totes les formes d'informàtica en àrees d'aplicació social i tecnològica. Es publiquen contribucions que serveixen de referència per a avaluar l'estat de l'art actual en aquesta temàtica.
Educational Psychologist https://www.tandfonline.com/toc/hedp20/current	4.488	La revista és trimestral i va ser creada per la divisió de psicologia de l'educació de l'Associació Americana de Psicologia. Els articles es basen en recerques, ensenyament o pràctiques en el camp de l'educació.
Educational Researcher http://journals.sagepub.com/home/edr	4.000	Publica articles acadèmics que són d'importància general per a la comunitat d'investigadors de l'educació. Aquests procedeixen d'una àmplia gamma d'àrees d'investigació en educació i disciplines afins. Publica nou vegades a l'any, es pretén fer major investigació programàtica i nous descobriments de gran importància i àmpliament accessibles.
Learning and Instruction https://www.journals.elsevier.com/learning-and-instruction	3.967	Revista internacional i multidisciplinària que proporciona una plataforma per a la publicació de la investigació científica més avançada en àrees d'aprenentatge, desenvolupament, instrucció i ensenyament.
Metacognition and Learning https://link.springer.com/journal/11409	3.706	Es publiquen treballs relacionats amb la metacognició, com són les experiències, coneixements i habilitats en execució. Es consideren tant treballs que tracten la metacognició general com les específiques com les matemàtiques, la física, la lectura, l'escriptura, etc. Els treballs poden abordar tant qüestions teòriques com mètodes quantitatius i qualitius.
Studies in Science Education https://www.tandfonline.com/toc/rsse20/current	3.455	És una revista semestral interessada en la publicació d'articles de revisió que proporcionen síntesi analítica en investigacions sobre temes i qüestions clau en l'educació científica.

Revista	Índex d'impacte	Descripció
<p>International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning https://www.springer.com/education+%26+language/learning+%26+instruction/journal/11412</p>	3.273	<p>Revista professional i acadèmica fundada el 2006 que aborda els usos de Aprenentatge col·laboratiu recolzat per ordinador (CSCL) en l'educació, els negocis i la societat en general, així com l'impacte psicològic, social i tecnològic de CSCL en els individus, els grups i la societat.</p> <p>El principal objectiu de la revista és promoure una comprensió més profunda de la naturalesa, la teoria i la pràctica dels usos de l'Aprenentatge col·laboratiu recolzat per ordinador.</p> <p>Un focus principal està en com aprenen les persones en el context d'activitats de col·laboració i com dissenyar els ajustos tecnològics per a la cooperació. La revista proporciona un fòrum per a la comunicació entre experts de diferents disciplines de les ciències de l'aprenentatge.</p>
<p>Journal of Research in Science Teaching https://onlinelibrary.wiley.com/journal/10982736</p>	3.210	<p>És la revista oficial de l'Associació Nacional per a la Recerca en Ensenyament de les Ciències. Publica informes dels investigadors d'educació científica i professionals sobre temes de didàctica de la ciència i la política de l'educació científica. Inclou també investigacions qualitatives, etnogràfiques i històriques, enquestes, estudis de cas, resums d'investigació, revisions crítiques de literatura, comentaris, crítiques, etc.</p>
<p>Journal of the Learning Sciences https://www.tandfonline.com/toc/hlms20/current</p>	3.000	<p>Ofereix un fòrum multidisciplinari per a la presentació de la investigació sobre l'aprenentatge i l'educació. Tracta de fomentar noves formes de pensament sobre l'aprenentatge i publicar articles d'investigació, l'objectiu fonamental dels quals és la comprensió dels processos, les eines i els contextos, així com els resultats d'aprenentatge en les seues múltiples formes.</p>

Revista	Índex d'impacte	Descripció
Journal of Teacher Education http://journals.sagepub.com/home/jte	3.000	És un fòrum d'investigació per a futurs mestres on es considera la pràctica, la política i la investigació educativa.
Academy of Management Learning and Education https://journals.aom.org/journal/amle	2.866	En la revista es publiquen trimestralment articles en el camp de la gestió de l'aprenentatge i l'educació per la presentació de teories, models, investigacions, crítiques, diàlegs i retrospectives que adrecen el procés d'aprenentatge i la pràctica de la gestió educativa.
Advances in Health Sciences Education http://www.springer.com/education+%26+language/journal/10459	2.552	Fòrum per a l'estudi i l'estat de l'art de la investigació en tots els aspectes de ciències de la salut en educació. Es publiquen estudis empírics, així com discussions sobre assumptes teòrics i implicacions pràctiques. L'enfocament principal de la revista és la vinculació de la teoria amb la pràctica, atorgant importància als articles que tenen una base teòrica i de metodologia sòlida.
American Educational Research Journal http://journals.sagepub.com/home/aer	2.462	Publica estudis empírics i teòrics i, a més, anàlisis d'educació que constitueixen importants contribucions a la comprensió i millora de processos i resultats educatius. La secció d'anàlisi institucional i social se centra en temes polítics, culturals, socials, econòmics i organitzatius en l'educació, l'ensenyament i en l'aprenentatge. En la secció de desenvolupament humà s'exploren els processos i els resultats de l'ensenyament, l'aprenentatge i el desenvolupament humà en tots els nivells educatius en situacions formals i informals.
Journal of Education Policy https://www.tandfonline.com/toc/tedp20/current	2.446	En la revista s'analitzen i discuteixen la formulació de polítiques educatives i l'impacte de les polítiques en tots els nivells i facetes de l'educació formal i informal. La revista també publica treballs que presenten nous mètodes d'investigació i estudis d'investigació de tipus experimental i innovador.

Revista	Índex d'impacte	Descripció
Scientific Studies of Reading https://www.tandfonline.com/toc/hssr20/current	2.328	La revista publica investigacions empíriques que se n'ocupen de tots els aspectes de la lectura i les seues àrees afins.
Reading Research Quarterly https://www.jstor.org/journal/readresequar	1.333	S'hi publiquen investigacions de màxima qualitat sobre la lectura i l'alfabetització. La seua missió principal és fomentar les connexions entre els investigadors/res per a construir una base de coneixements coherent en la lectura i l'alfabetització més enllà de fronteres geogràfiques i intel·lectuals.
Distance Education https://www.tandfonline.com/toc/cdie20/current	1.314	La revista publica la investigació i el material acadèmic en els camps d'educació a distància, en obert i flexible en el qual els estudiants estan lliures de les limitacions del temps, ritme i lloc d'estudi. És una de les primeres revistes publicades per centrarse exclusivament en estes àrees de pràctica educativa.

Revistes espanyoles d'educació categoritzades com A⁺ (DICE)

Revista	Descripció	Modalitat	Idioma
Comunicar. Revista Científica Iberoamericana de Comunicación y Educación https://www.revistacomunicar.com/	Revista bilingüe que presenta monogràfics especialitzats en temes de màxima actualitat disponible a text complet. Decidida vocació internacional i latinoamericana amb 24 anys d'antiguetat i 1.701 articles publicats d'investigacions, experiències, reflexions i propostes. Està present en 610 bases de dades internacionals i plataformes d'avaluació. Compta amb un alt nivell de visibilització i múltiples sistemes de recerca.	Lliure	Castellà i anglés. Resums en portugués i xinés

Revista	Descripció	Modalitat	Idioma
Educación XX1. Revista de la Facultad de Educación http://revistas.uned.es/index.php/	Revista científica semestral editada per la Universitat Nacional d'Educació a Distància. Es publiquen articles d'investigacions, assajos i experiències innovadores contrastades en qualsevol dels seus camps de l'intervenció educativa.	Lliure	Castellà i anglès
Revista de Psicodidáctica http://www.ehu.eus/ojs/index	Revista semestral dirigida a docents i investigadors/es. Es publica en paper des de l'any 1996 i començà a editar-se com a revista electrònica l'any 2010. En els últims anys, els seus índexs d'impacte la situen en posicions molt destacades, tant en l'àmbit nacional com en l'internacional.	Lliure	Castellà, basc i anglès
Revista Española de Pedagogía https://revistadepedagogia.org/	Una de les publicacions més antigues dedicada a la investigació pedagògica. Ha mantingut sempre uns alts nivells de qualitat, i ha obtingut nombrosos reconeixements internacionals. La revista té caràcter investigador i vocació universal.	De pagament	Castellà i anglès
Revista Internacional de Medicina y Ciencias de la Actividad Física y del Deporte http://cdeporte.rediris.es/	Revista multidisciplinària, científicotècnica, entorn de les ciències de l'activitat física i de l'esport. Va nàixer l'any 2000 i és de publicació trimestral.	Lliure	Castellà i anglès
Teoría de la Educación. Revista Interuniversitaria http://revistas.usal.es/index.php/	Revista científica semestral que publica treballs originals d'investigació sobre els aspectes teòrics i pràctics de l'educació. El seu objectiu és aportar coneixement a investigadors/es i professionals per a una millor explicació, comprensió i optimització de l'acció educativa.	Lliure	Castellà i anglès. Resums en anglès i francès.

Algunes revistes espanyoles d'educació segons àrees de coneixement (DICE)

Revista	Àrea de coneixement	Categoria	Cicle de publicació	Tipus
Innovación Educativa http://www.usc.es/revistas/index.php/ie	Didàctica i Organització Escolar	No categoritzada	Anual	Impresa
Cuadernos de Pedagogía http://www.cuadernosdepedagogia.com/content/Inicio.aspx	Didàctica i Organització Escolar	No categoritzada	Mensual	Impresa
Guix. Elements d'Acció Educativa https://www.grao.com/ca/productes/revistes?c=GUI	Didàctica i Organització Escolar	No categoritzada	Mensual	Impresa
Bordón http://www.sepedagogia.es/bordon.html/	Didàctica i Organització Escolar. Mètodes d'Investigació i Diagnòstic en Educació	Categoria A	Trimestral	Impresa
Educación https://ddd.uab.cat/record/5029	Didàctica i Organització Escolar. Teoria i Història de l'Educació	Categoria A	Semestral	Impresa
Aula Abierta http://www.uniovi.es/web/uniovi/notfound	Didàctica i Organització Escolar. Teoria i Història de l'Educació	Categoria A	Quatrimestral	Impresa
Adaxe http://www.worldcat.org/title/adaxe-revista-de-estudios-e-experiencias-educativas/oclc/641455818	Teoria i Història de l'Educació	No categoritzada	Anual	Impresa
Curriculum. Revista de Teoría, Investigación y Práctica Educativa http://curriculum.webs.ull.es/	Teoria i Història de l'Educació	Categoria C	Anual	Impresa

Revista	Àrea de coneixement	Categoria	Cicle de publicació	Tipus
Alambique. Didáctica de las Ciencias Experimentales https://www.grao.com/ca/productes/revistes?c=ALA	Didáctica de les Ciències Experimentals	Categoria C	Trimestral	Impresa
Enseñanza de las Ciencias. Revista de Investigación y Experiencias Didácticas https://ensciencias.uab.es/	Didáctica de les Ciències Experimentals	Categoria C	Quatrimestral	Impresa
Investigación en la Escuela http://investigacionenlaescuela.es/index.php/revista-investigacion-en-la-escuela	Didáctica de les Ciències Experimentals	Categoria C	Quatrimestral	Impresa
Tarbiya http://www.uam.es/servicios/apoyodocencia/ice/tarbiya/	Didáctica de les Ciències Experimentals	Categoria C	Semestral	Impresa
Revista Eureka sobre enseñanza y divulgación de las Ciencias https://revistas.uca.es/index.php/eureka	Didáctica de les Ciències Experimentals	Categoria A	Quatrimestral	Electrònica
Clío http://clio.rediris.es/	Didáctica de les Ciències Socials	Categoria C	Anual	Electrònica
Íber. Didáctica de las Ciencias Sociales. Geografía e Historia https://www.grao.com/ca/productes/revistes?c=IBE	Didáctica de les Ciències Socials	Categoria C	Trimestral	Impresa
Suma http://revistasuma.es/	Didáctica de la Matemàtica	No categoritzada	Quatrimestral	Impresa
Unión. Revista Iberoamericana de Educación Matemática http://www.fisem.org/www/union/	Didáctica de la Matemàtica	No categoritzada	Trimestral	Electrònica

Revista	Àrea de coneixement	Categoria	Cicle de publicació	Tipus
Números. Revista de Didáctica de las Matemáticas http://www.sinewton.org/numeros/	Didàctica de la Matemàtica	No categoritzada	Quatrimestral	Electrònica
Epsilon http://thales.cica.es/epsilon/	Didàctica de la Matemàtica	No categoritzada	Quatrimestral	Impresa
Uno. Revista de Didáctica de las Matemáticas https://www.grao.com/ca/productes/revistes?c=UNO	Didàctica de la Matemàtica	Categoria C	Trimestral	Impresa
Ocnos. Revista de Estudios sobre Lectura https://revista.uclm.es/index.php/ocnos	Didàctica de la Llengua i la Literatura	No categoritzada	Anual	Impresa
Textos de Didáctica de la Lengua y de la Literatura https://www.grao.com/ca/textos	Didàctica de la Llengua i la Literatura	No categoritzada	Trimestral	Impresa
Encuentro. Revista de Investigación e Innovación en la Clase de Idiomas http://www.encuentrojournal.org/	Didàctica de la Llengua i la Literatura	No categoritzada	Anual	Electrònica
MarcoELE. Revista de Didáctica https://marcoele.com/	Didàctica de la Llengua i la Literatura	Categoria A	Semestral	Electrònica
Observar https://www.odas.es/site/index.php	Didàctica de l'Expressió Plàstica	Categoria B	Anual	Electrònica
Arte y Movimiento https://revistaselectronicas.ujaen.es/index.php/artymov/index	Didàctica de l'Expressió Plàstica i Didàctica de l'Expressió Corporal	Categoria C	Semestral	Electrònica
Trances http://www.trances.es/	Didàctica de l'Expressió Corporal	Categoria C	Bimestral	Electrònica

Revista	Àrea de coneixement	Categoria	Cicle de publicació	Tipus
Música, Arte y Proceso https://www.agruparte.com/	Didàctica de l'Expressió Musical	No categoritzada	Semestral	Impresa
Eufonía. Didáctica de la Música https://www.grao.com/ca	Didàctica de l'Expressió Musical	Categoria C	Trimestral	Impresa
Música y Educación. Revista Trimestral de Pedagogía Musical http://www.musicalis.es/	Didàctica de l'Expressió Musical	Categoria A	Trimestral	Impresa